

Савченко Зоя В'ячеславівна, н.с. відділу комп'ютерно орієнтованих систем навчання і досліджень Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України

МЕРЕЖНІ ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОТЕКИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА НАУКОВИХ УСТАНОВ ЯК РЕСУРСИ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Актуальність проблеми визначається необхідністю підвищення ефективності інформаційного забезпечення наукової та освітньої діяльності навчальних закладів та установ НАПН України через створення наукового інформаційного простору електронних бібліотек та базового освітнього порталу.

Настав такий етап розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, коли науково-дослідні інститути, ВНЗ та університети в усьому світі у наукових цілях активно впроваджують та реалізують сховища та архіви своєї наукової продукції у власних ЕБ. Крім того, веб механізми надають нові можливості для широкого розповсюдження наукових інформаційних ресурсів та використання усіх актуальних досягнень і розробок незалежно від країни і навіть континенту.

Нагальність створення сховищ ЕБ зумовлюється кількома чинниками:

- стрімким розвитком ІКТ та збільшенням кількості документів, що існують лише в електронному форматі;
- власним прагненням наукових установ надавати користувачам інформаційні послуги підвищеної якості та пропагувати свої актуальні досягнення в області наукових досліджень, впроваджень та наукових винаходів.

Питання підвищення якості використання електронних інформаційних ресурсів певною мірою пов'язане з наявністю в організації чи установі електронної бібліотеки. У школах, коледжах, вищих навчальних закладах та й наукових установах України починали свій розвиток найрізноманітніші розробки електронних бібліотек навчального призначення. Такі ЕБ мали локальний характеру із вузько орієнтованими навчальними інформаційними ресурсами, розрахованими на власних користувачів: викладачів, студентів та учнів. У залежності від статусу та структури установ та їх фінансової можливості на досить дорогий технологічний супровід, правове і кадрове забезпечення процесів створення, формування електронних інформаційних ресурсів у он-лайн доступі, все частіше спостерігалися тенденції, коли ЕБ створювалися за принципом мінімальних витрат часу, матеріальних і трудових ресурсів.

Навчальні та наукові ЕБ провідних інститутів та університетів України мають мережні ЕБ, які включають ЕБ за факультетами та науковими підрозділами

Враховуючи структуру наукових установ чи ВНЗ, на думку автора, доцільно притримуватися побудови мережних ЕБ за такою схемою:

1. На першій сторінці сайту ЕБ головної установи чи ВНЗ подається перелік усіх підрозділів установи чи факультетів ВНЗ, а система ЕБ показує підсумкові статистичні дані в цілому по установі чи ВНЗ та статистичні дані за підрозділами чи факультетами.

1.1. На наступній сторінці сайту за кожним із підрозділом установи подається перелік їх відділів, (за факультетами можна вказати спеціальності підготовки студентів). Також система надає підсумкові статистичні дані за відділами підрозділів установи. (Приклад наукової ЕБ Національної академії педагогічних наук України (НАПН України, посилання <http://lib.iitta.gov.ua/>)

1.1.2. Наступні сторінки сайту надають перелік наукових співробітників відділів як авторів інформаційних ресурсів наукової ЕБ, подаються статистичні дані за кожним автором: за роками, типом ресурсу чи тематикою роботи.

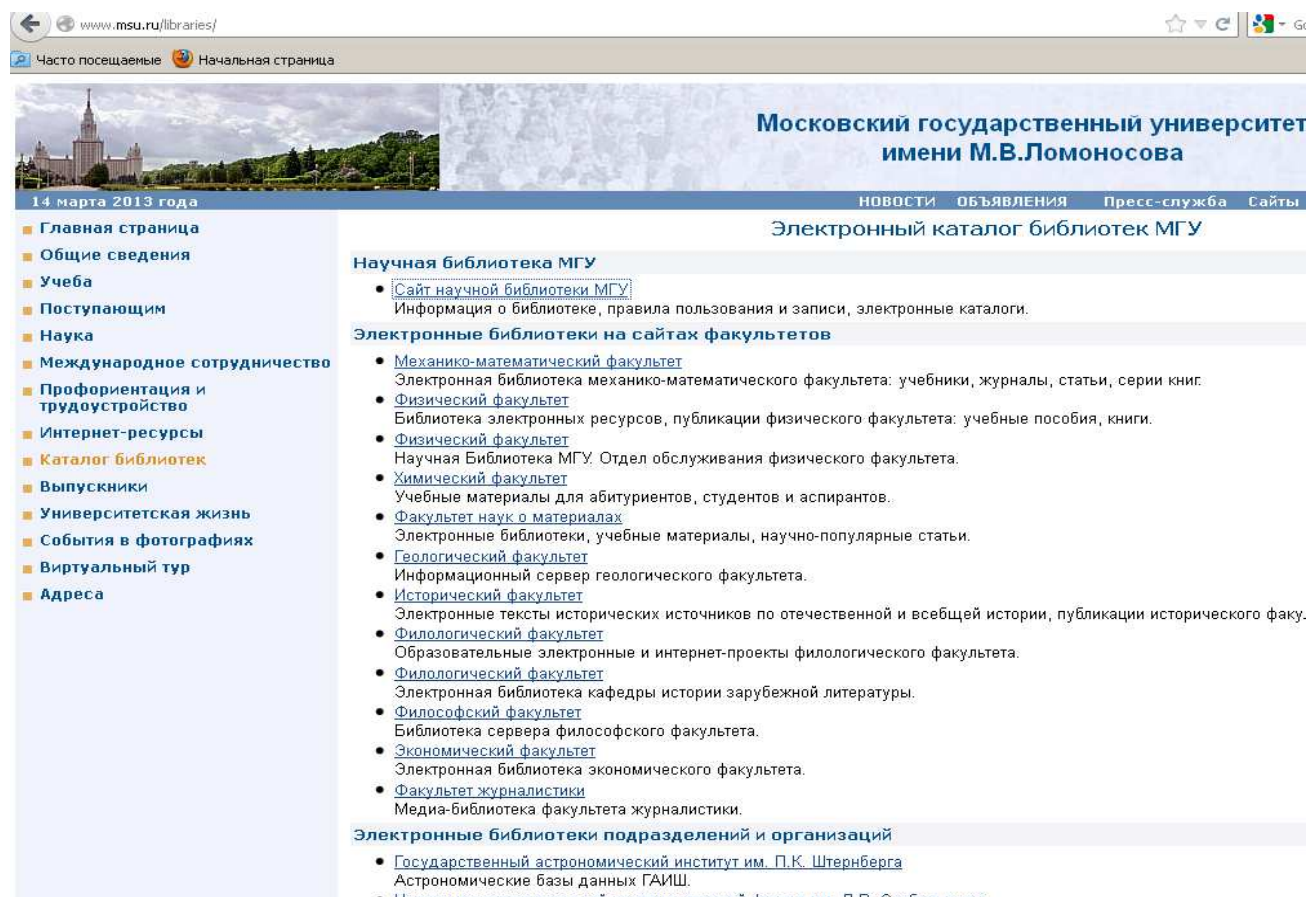

Рис.1

Найбільш цікавим прикладом мережних ЕБ ВНЗ може слугувати наукова ЕБ Московського державного університету (Рис.1). Користувачам нескладно отримати матеріали за тематикою викладання предметів у цьому ВНЗ за простим та логічним інтерфейсом сайту ЕБ університету

та подальшим поданням сайтів ЕБ усіх факультетів <http://www.msu.ru/libraries/>, які подають електронні версії матеріалів з предметів, що вивчаються за даною спеціальністю кожного з відділень університету по кожному курсу навчання.

Найбільш сучасними по відношенню до реалізації функціональних можливостей пошуку інформаційних ресурсів у світовому науково-інформаційному просторі, є віртуальні ЕБ у глобальній мережі Інтернет.

Досвід побудови наукової ЕБ на основі наукових ресурсів Інституту інформаційних технологій і засобів навчання допоможе створенню єдиного наукового інформаційного простору електронних бібліотек підвідомчих установ НАПН України, які будуть долучатися до мережі віртуальних електронних бібліотек. Створення віртуальних електронних бібліотек установами НАПН України з приєднанням до загальної мережі ЕБ, дозволить значно зменшити витрати на реалізацію електронної бібліотеки кожної з установ.

Сьогодні вже неможливо уявити використання персонального комп'ютера без доступу до найрізноманітніших мереж інформаційних ресурсів. Ці ресурси зосереджені як у локальних обчислювальних мережах - у рамках одного підприємства або фірми, так і в глобальних Інтернет мережах і системах, що охоплюють цілі території, країни і весь світ.

Побудова Національної науково-освітньої інформаційної мережі України є необхідним етапом подальшого розвитку сфер науки і освіти. Вона повинна мати значне інтелектуальне наповнення, вміщувати бази даних і знань з різних напрямків науки і освіти, електронні бібліотеки, системи пошуку інформації, забезпечувати спільне віддалене користування потужними обчислювальними ресурсами, роботу в режимі віртуальних наукових і освітніх лабораторій, здійснювати мультисервісну обробку інформації (графічну, відео - та аудіо інформації).

Застосування комп'ютерних мереж у сфері освіти пов'язано з розробкою новітніх освітніх та навчальних програм, застосуванням Інтернет-технологій у навчальному процесі, створенням електронних бібліотек, довідково-інформаційних систем, систем менеджменту в освіті, автоматизацією та інформаційним супроводом документів про освіту (система «Освіта»), використанням спеціалізованих банків даних і знань, дистанційним навчанням.

Основна ідея, покладена в основу побудови мережної електронної бібліотеки, полягає в формуванні цілісного зібрання та збереження наукових інформаційних ресурсів, які створювалися в наукових установах НАПН України внаслідок наукової діяльності співробітниками цих установ. На перший погляд можна вважати, що мережна бібліотека являє собою інформаційну модель накопичення наукових видань, що включають сукупність її суб'єктів і об'єктів та зв'язок між ними. Така модель обумовлює необхідність реалізації збору, накопичення, збереження та можливості отримання цих ресурсів для використання

користувачами як мережної наукової електронної бібліотеки наукових праць усієї системи НАПН України.

Організаційною засадою реалізації проекту створення мережної електронної бібліотеки наукових установ НАПН України є зацікавленість науковців і установ висвітлення у світовому інформаційному просторі внесків українських вчених, їх досягнень у дослідженнях, відкриттях та внесків у розвиток вітчизняної та світової педагогічної науки.

Побудова ЕБ вимагає організації власної універсальної інформаційної системи, формування єдиного технологічного комплексу для створення, обробки, збору, збереження та використання різноманітної за змістом електронної інформації та метаінформації.

Суб'єктами предметної галузі наукової ЕБ є: українські вчені, які внесли вагомий внесок у розвиток вітчизняної та світової науки; установи, що сприяли розвитку української науки (дослідницькі інститути, вищі навчальні заклади, бібліотеки тощо).

Об'єктами виступають праці науковців, дослідження і розробки за науковими тематиками установ, патенти, науково-технічні досягнення чи інші видання та публікації (монографії, статті та інші праці, що можна розглядати як наукове надбання установи).

За Звітом про діяльність НАПН України за 2011 рік, об'єктами предметної галузі наукової ЕБ вважають результати наукових досліджень членів Академії та науковців підвідомчих установ, якими було опубліковано понад три тисячі праць, у тому числі 89 монографій, 136 підручників і навчальних посібників, 138 методичних посібників і рекомендацій, 49 словників і довідників, випущено 133 збірники наукових праць, підготовлено 77 навчальних програм і концепцій та 3016 статей у фахових виданнях. Суб'єктами мережної наукової ЕБ НАПН України є 17 підвідомчих установ НАПН України, вчені та наукові співробітники, що за Звітом, становлять 1416 осіб.

У рамках започаткованого проекту створення мережного зібрання віртуальних ЕБ установ НАПН України формуються зібрання наукових інформаційних ресурсів кожної установи, яка приймає участь у цьому проекті.

Список використаних джерел:

1. *Савченко З. В.*, Реалізація функціональних можливостей системи наукової електронної бібліотеки НАПН України [Електронний ресурс] / З.В. Савченко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2011. – №5 (25). – Режим доступу до журналу: <http://www.journal.iitta.gov.ua>
2. *Спірін О. М.* Проектування системи електронних бібліотек наукових і навчальних закладів НАПН України [Електронний ресурс] / О. М. Спірін, В. М. Саух, В. А. Резніченко, О. В. Новицький // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – №6 (14). – Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em14/emg.html>